

Restauratoru biedrības avīze

Rudens notis un noskaņās

SVEICIENS RUDENĪ

Lai gan jau pusē, tomēr jaunais mācību gads šķiet pavisam nesen vēl sācies... un 2025. gada avīzes trešajā numurā (103) mums ir iespēja lasīt ilggadējas Latvijas Mākslas akadēmijas restaurācijas nodaļas vadītājas Gunitas Čakares izvērstu un aizraujošu pārskatu par saviem darba gadiem restaurācijas nozarē no pašiem karjeras pirmsākumiem, kas saistīti ar izglītības iegūšanu, līdz ar aktīvo darba gaitu noslēgšanu. Čakares kundzes video interviju drīzumā varēsīm vērot Latvijas Restauratoru biedrības tīmekļvietnes [https://www.restauratorubiedriba.lv/sadaļa - "Dzīvā vēsture"](https://www.restauratorubiedriba.lv/sadaļa-%20Dzīvā%20vēsture).

Tāpat šajā numurā mums ir iespēja iepazīties ar Ievas Sopranes interesanto pieredzi un iespaidiem par 2025.gada 20.-23.maijā Londonā notikušo semināru/meistarklasi "Kustikļi un Kratikļi: stratēģijas kinētiskās mākslas konservācijā un restaurācijā" (Movers and Shakers: Strategies for the Conservation of Kinetic Art Workshop).

Liels paldies rakstu autorēm par dalīšanos un ieguldīto darbu.

Atgādinu, ka avīzes saturu veidojam mēs paši – LRB biedri, tāpēc laipni aicinu iedvesmoties no šī avīzes numura rakstu autorēm un sagatavot rakstu par kādu savu restaurēto darbu

vai apmeklēto pasākumu, atmiņām vai iespaidiem, daloties ar pārējiem savās domās, iegūtajās atziņās un secinājumos.

Novēlu visiem krāsainu, ražīgu un darbīgu rudens cēlienu un lai izdodas rast spēku un iedvesmu jauniem darbiem un panākumiem.

Aigars Pilenieks

Latvijas Restauratoru
biedrības ISSN 1691-0966
Iznāk kopš 1997. gada
novembra.

Latvijas Restauratoru
biedrība
Reģ. Nr. 40008001517
Merķeļa iela 13, Rīga LV1050,
tālr. +371 26674072
LRB e-adrese:
restauratorubiedriba@gmail.com

Iznāk 4 reizes gadā
Redaktors Aigars Pilenieks

Redakcijas e-pasts:
lravize@inbox.lv

Tīmekļvietne:
www.restauratorubiedriba.lv

GUNITAS ČAKARES DARBA BIOGRĀFIJA

Gunita Čakare: "Liriski lakonisks CV, ieskicēts pēc atmiņas"

Izglītība

1.-2. klase – Rīgas 6.vidusskola. Tajā laikā skatījās paraugskola. Perfekta kārtība, ļoti labi skolotāji. Pirmā audzinātāja – Biruta Miķelsone. Palikusi atmiņā kā stingra, prasīga, objektīva skolotāja.

3.-8.klase – Rīgas 16.astoņgadīgā skola, kura ap laiku, kad beidzu 8.klasi (tolaik pamatskolas posms beidzās ar 8.klasi), pārtapa par 36.vidusskolu (ja nemaldos, tad nevis pārtapa, bet atgriezās pie iepriekšēja statusa un pat numura, tagad šī skola ir paplašināta, pārbūvēta, uzlabota un saucas Teikas vidusskola).

Arī šajā skolā bija ļoti labs limenis un atmiņā paliekoši skolotāji. Īpaši atzīmējams latviešu un angļu valodas skolotāju darbs. Zīmēšanu (tagad šo priekšmetu pārgudri sauc par vizuālo mākslu) pasniedza mākslinieks Juris Gals. Pēc 8.klases pabeigšanas tika nolemts mēģināt iestāties Rīgas Lietišķās mākslas vidusskolā.

RLMV. Vecākiem bija pārliecība, ka man jāmācās RLMV Tērpu modeļveidošanas nodaļā (non-stopā zīmēju visādas dāmiņas dažādos tērpos). Lai tiktu skolā, jau laikus nācās papildus pamācīties gleznot un zīmēt. Ta iepazīnu māksliniekus Eduardu Jurķeli un Kārlī Sūniņu un 1970.gadā tiku iecērētajā RLMV Tērpu modeļveidošanas nodaļā. Pēc gada gan pārgāju uz jaunizveidoto un tobrīd no materiāla viedokļa modē nākošo un progresējošo Trikotāžas tērpu modeļveidošanas nodaļu.

Gleznošanu mācījos pie vairākiem pedagogiem – Ērikas Romānes, Intas Celmiņas, Anitas Jansones-Zirnītes. Neatceros, cik skolotāju mācīja mums zīmēšanu, bet atceros, ka apskaudu tos, kas mācījās pie Korkunova. Viņa zīmēšanas maniere (es to sauktu par glezniecisku, emocionālu) man būtu noderejusi vēlāk. Pēdējos šīs skolas gadus zīmēšanu man vadīja Egils Rozenbergs. Lai nu kā, bet apguvām konstruktīvu pieeju zīmējumam, kas principā arī ir eleganta, ja vien vispār cilvēkam ir kaut neliels talants zīmēšanā.

Raksts turpinās nākamajā lpp.

Ļoti patika mākslas vēsture, kuru skaidri un konstruktīvi mācīja skolotāja Grīnvalde. Nebeidzu apbrīnot ķīmijas skolotājas Knikstes (pēc uzvārda maiņas – Zeberīņa) talantu ideāli saprotami visu izskaidrot un panāk, ka regulāri mācāties... kaut gan... Tā kā 1. gada laikā nācās apgūt visu vidusskolas kursu neorganiskajā ķīmijā, laikam apjoms bija tik liels, ka ilgi to paturēt galvā nevarēja... Tiklīdz teicami bija nolikts eksāmens ķīmijā, tad momentā es visu aizmirsu. Izejot no eksaminācijas klases, es it kā iegāju citā portālā, un viss, ko ķīmijā bijām mācījušies, palika tajā klasē... Velāk studiju gados iegaumēju tikai to, ko vajadzēja pielietot restaurācijā. Pārējo savā atmiņā tā arī vairs neatgriezu. Starp citu, vēlāk es šo faktu neaizmirsu pastāstīt arī saviem studentiem, piesakot, lai arī viņi kaut vai tikai restaurācijai nepieciešamo zinātu ļoti labi.

Šajā laikā vienā kursā, kaut arī dažādās nodaļās, mācījās kopā ar tādām, vēlāk autoritāti ieguvušām, personām kā Ingridu Zvejnieci (Dražnieci), Dinu Dubiņu, Andri Vārpu, Herbertu Laukšteinu...

Protams, šis laiks deva ļoti daudz manai saprašanai par to, kas saistās ar mākslu. Sāku iepazīt arī Rīgu. Jau pati skola tolaik bija izvietota vairākās ēkās Rīgā. Es kursēju starp divām adresēm. Zīmēšana, gleznošana un vairāku nodaļu speciālo priekšmetu mācības notika Leņina (tag. Brīvības) ielas ēkā (garderobe bija 1.stāvā, 2.stāvā bija pilsētas bibliotēka, skolas telpas sākās ar 3.stāvu, zīmēt un gleznot kāpām uz pašu augšējo stāvu, fizikultūra notika sētas mājas 1.stāvā...). Vispār mēs sūkstījāmies, ka mums, nabagiem, jāmācās lietiskās mākslas skolā ar fizikultūras novirzienu, jo skolotāja Niedre bija neželīga un fanātiska sporta piekritēja. Sports bija 90 min. ceturtdienās, un mums regulārā ritmā no piektdienas līdz trešdienai sāpēja visi muskuļi. Kad jau palika vieglāk, atkal bija sporta stunda... Vidusskolas priekšmeti notika Fr.Engelsa (tag. Stabu) ielā. Šajā ēkā bija arī neliela svētku zāle. Atceros mūzikas lekcijas. Tādējādi sāku interesēties arī par mūzikas daudzveidību, jo līdz tam gadus četrus mājas kārtībā mācījās spēlēt tikai klavieres.

Tā kā skolai starp visām ēkām savas ēdamzāles un ēdināšanas nebija, tad t.s. garā starpbrīža laikā pieradām apmeklēt starp skolas ēkām esošās tuvākās kafējnīcas. Visbiežāk ēdām Pingvīnā. Apēst kādas smalkmaizītes un izdzert tasi kafijas varēja, neiztērējot vairāk par rubli. Pēc stundām dažkārt gājām uz Dieva ausi. Šī kafējnīca bija iekārtota Planetārijā un dažādu mākslas izstāžu apmeklētājiem. Un tas viss tolaik bija ierīkots Pareizticīgo katedrālē. Par ticības lietām nedomājām un par sabojāto katedrāli tobrīd neuztraucāmies, bet kafējnīca bija jauka, ar stiklotu iekšējo starpsieni... Uz kupolā iekārtoto Planetāriju veda iekšpusē iebūvētas kāpnes... Nelielajā izstāžu telpā izstādes bieži mainījās un

likās ļoti interesantas. Nekāda bohēma mums neeksistēja, jo tādi bērneļi vien bijām, bet savu patstāvību un brīvības sajūtu sākām apjēgt.

Ap šo laiku Rīgā intensīvi sāka "apgūt" pagrābtelpas, ierīkojot tur kafējnīcas un restorānus. Šādas vietas atvērās arī citās pirmo stāvu telpās. Un visur tur tolaik domēja romantiska pustumsa. Laikam kopš savas jaunības laika esmu pārsātinājies ar pustumsu un tagad labāk jūtos gaumīgās gaišās telpās.

no G.Čakares personīgā arhīva

1974.gada vasarā ap Jāņiem aizstāvējām izstrādātos diplomdarbus, dabūjām diplomus un varējām startēt tālāk. Sapratu, ka negribu strādāt, piemēram, Ogres trikotāžas kombinātā ar apšaubāmām iespējām radoši strādāt (ja tolaik kāds modelis bija pieņemts ražošanā, tad to ražoja sērīveidā un ilgu laiku, turklāt jau uzreiz mākslinieka piedāvājums tika novienkāršots, atbrīvojot no "liekām" detaļām, tāpēc padomju laika plaša patēriņa apģērbi bija tik neinteresanti un vienveidīgi). Pilnīgi aiziet prom no mākslas arī negribēju. Pašārliecības, ka tieši man vajadzētu pievērsties tikai glezniecībai, nebija. Nolēmu, ka varētu studēt mākslas vēsturi, kura mani bija ieinteresējusi. Taču iestāšanās Mākslas akadēmijā tolaik notika jūlija sākumā – dažas dienas pēc RLMV diplomdarbu aizstāvēšanas... Pavisam perfekti sagatavoties iestāšanāsiem, lai studētu mākslas vēsturi, nebija laika. Neizturēju konkursu. Pietrūka 1 punkts... Pārāk nebēdājos un apņēmos nākamajā gadā vēlreiz mēģināt. Bet vajadzēja šo gadu kaut kā aizpildīt...

Starpposms

Pateicoties pazīstamu cilvēku ieteikumam, radās iespēja strādāt Rīgas vēstures un kuģniecības muzejā. Tikai, atceros, tur nevarēja sākt strādāt uzreiz, uz vakanci bija jāpagaida pāris nedēļu. Šo gaidīšanas laiku pāstrādāju Mākslas salonā Valņu ielā. Man ļoti patika šis darbs.

Ļoti! Nekad vēlāk savā mūžā neesmu tik perfekti sagatavojusi apģērbu, ko nākamajā dienā vilkt mugurā, bija noorganizēts, ka uz salonu nāk manikīre, arī mati vienmēr bija sakārtoti, jo mana sola biedrene no astorgadīgās skolas strādāja par frizieri, un es vispār visus tos gadus pirms studijām Leņingradā ļoti bieži pie viņas pielidoju, lai safrizētos. Viņai šajā ziņā bija talants, un arī taksometri nebija dārgi. Atceros, ka, ja bija jāiet uz teātri, ar taksi aizbraucu pie viņas, kad ar frizūru viss bija kārtībā, atkal izsaucām taksi, un es laikā nokļuvu teātri... Kad šīs divas nedēļas mākslas salonā bija pagājušas un bija jāsākas darbs muzejā, man tik ļoti gribējās par pārdevēju pāstrādāt vēl (jā, bet par pārdevēju mākslas salonā, nevis gastronomijā)... Bet – kas sarunāts, tas sarunāts. Un sākās mana iepazīšanās ar vēsturi, Rīgas vēsturi, vēsturiniekiem un arī ar restaurāciju. Arī divi muzejā pavadītie gadi man bija ļoti svētīgi, jo uzzināju daudz interesanta tīri no vēstures viedokļa un iepazīnu cilvēkus, kuru loma manā dzīvē nezuoda arī vēlāk, kad jau atgriezies un strādāju savā specialitātē – restaurācijā. Un te nu gribas teikt, ka kļūt par restauratoru mani novirzīja apstākļi, sagādīšanās, sakritības. Man tikai vajadzēja tiem pakļauties un nepretoties tā visa virzībai

no G.Čakares personīgā arhīva

Tātad Rīgas vēstures un kuģniecības muzejā nostrādāju 2 gadus. Par mākslas vēsturi aizmirsusi nebiju, bet nu man bija dzimusi doma to studēt Leņingradas (Sankt-Peterburga) Mākslas akadēmijā – vecajā labajā Peterburgas Cara akadēmijā, kur mācījušies arī Purvītis, Rozenāls, Valters. Sāku interesēties par eksāmenu jautājumiem. Sapratu, ka ar tik lielu informāciju, kas nepieciešama iestāšanāsiem, turklāt krievu valodā, es viena gada laikā netikšu galā, ka iestāšanās pasākums būs jāatliek vēl par gadu... Bet pa šo laiku muzeja direktore Līvija Blumfelde atnesa ziņas no Kultūras ministrijas, ka Latvija būtu ieinteresēta kā nacionālo kadru uz Leņingradu sūtīt cilvēku, kas vēlētos kļūt par stāiglejnecības restauratoru. Tātad es sapratu, ka tas ir tieši tas, kas man vajadzīgs: gleznošanu nevajadzēs aizmirst, mani interesējošā mākslas vēsture arī būs un klāt nāks vēl kaut kas, kur ar rokām darīt un smadzenes darbināt... Tādējādi man būs profesija "trīs viena" vai, ja gribēšu, varēšu darboties tikai vienā vai divās no trim darbības sfērām! Sāku nopietni gatavoties iestāšanāsiem. Apmeklēju gleznošanas un zīmēšanas kursus mūsu Latvijas Mākslas akadēmijā, katru brīvo brīdi zīmēju, skiceju, gleznoju studijas...

(Tolaik pie dokumentu iesniegšanas vajadzēja iesniegt arī zīmējumus un gleznojumus, ja tie bija nemakulīgi, tad dokumentus pat nepieņēma. Tādas prasības bija gan Rīgas, gan Leņingradas Mākslas akadēmijā.) Iznāca vēl tā, ka 1975. gada vasaras praksē uz mūsu muzeju atbrauca manis izraudzītās akadēmijas Restaurācijas nodaļas 4.-5.kursa studenti ar restaurācijas pasniedzēju Alekseju Borisoviču Aļošinu un zīmēšanas pasniedzēju Stecenko (vārdu gan vairs neatceros). Viņi visi dzīvoja un strādāja Danenšterna namā, kurš tad bija nodots Rīgas vēstures un kuģniecības muzeja rīcībā, un pēc restaurācijas tajā būtu iekārtota attiecīga vēsturiska ekspozīcija un ierīkotas restaurācijas darbnīcas. Šī ideja neīstenojās. Pēc gadiem, kad restaurācija jau gāja uz beigām, namā izcēlās ugunsgrēks, un tas nonāca bēdīgā stāvoklī... Taču togad tajā darbojās atbraukušie restaurācijas studenti, un es, protams, devos pie viņiem izzināt visu, ko vien var.

Atkal izglītība

Restaurācijas studijas I.J.Repina v.n. Glezniecības, tēlniecības un arhitektūras institūtā (ēka viena, bet pakļautība divām ministrijām: kamēr studē (1.-6.kurss), tu stude institūtā, par kuru atbild Izglītības ministrija; kad turpini t.s. aspirantūrā jeb meistardarbnīcās pie konkrētiem profesoriem, kuri, starp citu, pasniedza arī institūtā, tad to jau sauc par akadēmiju, un tā piesaistīta Kultūras ministrijai, un tismaz bija PSRS laikā, nezina, kā tagad).

Kad jau 1976. gada vasarā kārtāju eksāmenus Leņingradā, tad jutos daudz drošāk, jo sajutu arī nelielu morālo atbalstu no iepriekšējā vasarā satiktajiem cilvēkiem. Bet arī starp nacionālajiem kadriem bija neliels konkurss. Es tiku uzņemta, un sākās 6 gadu ilgs studiju posms (manā gadījumā klāt nāca vēl arī 1 akadēmiskais gads). Slodze un prasības bija augstas. Aizņēmti bijām no plkst. 9 rītā līdz 19 vakarā. Arī sestdienas tad vēl pilnīgi visiem bija darba dienas. Brīvas bija tikai svētdienas (vēlāk strādājošie pārgāja uz 5 dienu darba nedēļu, bet skolēniem un studentiem sestdienas vēl notika mācības, vecāki vienu pusdienu varēja atpūsties arī no bērniem, bet vēl pēc laika pilnīgi visiem piešķīra brīvas sestdienas). Bet institūtā tātad dienā pirmās un pēdējās bija lekcijas vai zīmēšana, pa vidu no pirmdienas līdz trešdienai – gleznošana, no ceturtdienas līdz sestdienai – restaurācija. Sestdienās vispār – tikai restaurācija. Restaurācijas stundās apguvām visu, kas nepieciešams šajā profesijā, ieskaitot fotofiksāciju un fotokopiju izgatavošanu. Strādājām ar īstu veco laiku koka kameru, negatīvi bija tik lieli kā pastkartes, līdz ar to kontaktkopijas bija ar ideālu asumu, jo palielināt nevajadzēja. Tolaik par kaut kādiem pikseliem neviens nerunāja. Restaurācija izmantoja tikai tonāli nolīdzsvarotas melnbaltas fotogrāfijas. 1. un 2. kursā vienāda mērā mācījāmies restaurēt gan eļļas gleznas, gan ikonās.

Raksts turpinās nākamajā lpp.

Ar 3.kursu vajadzēja izvēlēties, kurai restaurācijas specifikai pievērsīsies pa istam. Es, protams, izvēlējos eļlas glezniecību, bet, tā kā bijām saskārušies arī ar ikonu restaurāciju, tad šī pieredze noderēja, strādājot ar gleznām uz koka pamatmateriāla, ar polihromiem kokgriezumiem un skulptūrām. Bez šaubām, vajadzības gadījumā varējām strādāt arī ar klasiskām ikonām. Mākslas darbus, ar kuriem mācījāmies strādāt, deva Ermitāža un Krievu (mākslas) muzejs no saviem palīgfondiem. Neskatoties uz to, tās tik un tā bija vērtīgas lietas. Kaut ko sabojāt nedrīkstēja. Reti un atsevišķi negatīvi momenti gan tomēr bija. Tādus atbildīgs cilvēks atceras visu pārējo mūžu un secina, ka negadījumi dažkārt iemāca pamatīgāk, nekā pakāpeniskas un gadiem krātas zināšanas, kad faktiski neviens pat nav iedomājies pastāstīt, ka var notikt arī kaut kas pavisam stulbs un negaidīts.

no G.Čakares personīgā arhīva

Vasaras prakses jūnijā un jūlijā vadījām dažādi (brīvlaiks bija augusts, septembris, studijas sākās 1.oktobrī). Manu studiju laikā vismaz divas prakses darbojāmies Pleskavas vēstures un mākslas muzejā. Tad restaurējām ikonas. Ir bijušas prakses turpat akadēmijā, lai pabeigtu mācību gada laikā iesāktos restaurācijas darbus; ir bijušas prakses arī lielajos Ļeņingradas muzejos. Man iznāca strādāt Krievu muzejā. Tur 6.kursā izstrādāju arī savu diplomdarbu – restaurēju nezināma autora gleznotu Katrīnas I portretu un kopēju Borovikovska gleznotu kādas dāmas portretu. 6.kursā bija jāpabeidz arī daži akadēmijā esoši restaurācijas darbiņi, jāsavied kārtībā visu restaurēto darbu dokumentācija (šo dokumentāciju jau laikus nosūtīja uz Maskavu, lai turienes atestācijas komisija varētu iepazīties), jānoliek kāds pēdējais kurssam paredzēts eksāmens... un tad, pietuvojušies nervu sabrukumam slodzes dēļ, gatavojāmies studiju beigšanai. Reizē ar diplomdarbu aizstāvēšanu restauratoriem, kas bija ieguvuši profesionālo izglītību, piešķīra arī restaurācijas pakāpi, un tā bija Vissavienības mēroga II pakāpe jeb kategorija. Tā tika piešķirta, bet galīgi apstiprināta tikai pēc gada, ja bijušais studējošais šo gadu bija nostrādājis savā profesijā. Atceros, ka pie diplomu izsniegšanas parakstījām arī oficiālu tādu kā Hipokrāta zvērestu, ka turpmāk dzīvē savas zināšanas un prasmes veltīsim ne tikai mākslas darbiem, bet bez ierunām nodosim arī citiem sabiedrības locekļiem... Šo momentu esmu paturējusi prātā un solījumu esmu pildījusi.

1983.gadā beidzu studijas un tā paša gada augustā sāku strādāt Rīgā

Gadu pirms manis tajā pašā Restaurācijas nodaļā bija iestājusies vēl viena jaunieci no Latvijas – Liene Zaļkalne. Tā kā man studiju laikā bija 1 akadēmiskais gads, tad viņa studijas pabeidza nevis vienu, bet gan 2 gadus pirms manis. Lai nu kā, iznāca tā, ka es ikreiz gāju viņai pa pēdām.

Darba dzīve, darba pieredze

Akadēmija darba vietas neierādīja un negarantēja. Ļoti iespējams, es uzreiz pēc studijām darba vietu nemaz sev nesameklētu, kaut arī mani studēt rekomendēja kā nacionālo kadru. Taču atkal gadījums: Liene Zaļkalne Rīgā bija sākusi strādāt Zinātniskās restaurācijas pārvaldē, kur viņai bija jānostrādā divus gadus. Tā kā viņa ģimenes apstākļu dēļ gribēja atgriezties Ļeņingradā, kur viņai tika piedāvāta arī iespēja strādāt Ermitāžas Restaurācijas nodaļā, viņa gribēja ātrāk beigt šo nolīgto 2 gadu strādāšanu pārvaldē. Pārvaldes vadība nebūtu viņu atbrīvojusi, ja Lienes vietā nebūtu stājusies cita persona, un tā biju es. Tādā veidā visas puses bija apmierinātas.

ZRP. Lienes nodeva man pieredzi, lai es nepieļauju sevis izmantošanu ārpus manas restaurācijas specifikas – stāvglezniecības, jo pārvalde galvenokārt strādāja būvobjektos, kur tad nāktos pievērsties fiziski daudz smagākajai monumentālās glezniecības restaurācijai. Brīdinājumu ņēmu vērā un vairākus gadus strādāju tikai ar stāvgleznām. Tomēr ar citiem restaurācijas veidiem arī nācās saskarties. Kaut arī pati praktiski tajos nestrādāju, tad teorētiski gan iedziļinājos, jo palīdzēju veselai virknei pārvaldes restauratoru sākot dokumentācijas restauratoru pakāpes iegūšanai polihromā kokgriezuma, arī monumentālās restaurācijas un dekoratīvo veidojumu restaurācijas jomā... Iemācīju, palīdzēju un pieradināju pārvaldes kolēģus rakstīt restaurācijas pases, turklāt tiem, kas vēlējas atestēties, pārtulkoju visus tekstus krievu valodā, jo atestāciju veica speciālisti no Maskavas. Bet pašā sākumā man pašai vajadzēja uzzināt, kā speciālos restaurācijas terminus lieto latviešu valodā, jo tos zināju tikai krieviski. Devos vizītē pie restauratorēm Ritas Plaudes un Dzintras Temerovas. Viņas laipni, tomēr rezervēti, visu paskaidroja. Un īstenībā nekā sarežģīta nebija, jo visi termini ir racionāli un precīzi. Bet man tā bija arī pirmā iepazīšanās ar jau pieredzējušiem Latvijas restauratoriem. Vēlāk jau aptvēru daudz plašāku restauratoru loku. Šī latviešu un krievu valodas pārzināšana vēlāk palīdzēja man pārtulkot Ādolfā Kozorovička atstāto lekciju ciklu mākslas zinātniekiem. Vēl nupat pēc ilgiem laikiem ieskatījos šajā pavisam plānajā grāmatīnā un lieku reizi secināju, ka

tajā ļoti vienkārši, bet interesanti, izstāstītas diezgan sarežģītas lietas. Restauratoriem šī grāmatīņa noteikti būtu jāizlasa. Nezinu, bet varbūt tās neizplatītie eksemplāri vēl atrodas Latvijas Vēstures muzeja restauratoru pārziņā.

no G.Čakares personīgā arhīva

Arī pārvaldē sastapos ar lieliskiem cilvēkiem, zināju, ko kurš spēj, dažkārt iesaistījāties kopīgos Valsts kultūrkapitāla fonda finansētos projektos ārpus pārvaldes. Galu galā nevarēju izvairīties no pārvaldes priekšnieku vēlmes apmācīt cilvēkus stāvglezniecības restaurācijā, jo tajā laikā muzeji, kuru štātā nebija restauratoru, slēdza līgumus ar pārvaldi gleznu restaurēšanai. Pasūtījumu bija diezgan daudz, un priekšniekiem likās izdevīgi paplašināt arī stāvglezniecības (tātad manas) darbības jaudu. Ja jau sākumā es piekritu savā aizgādībā ņemt meiteni, kas bija sākusi darbu Rundāles pilī – Zitu Franci (Sokolovu), tad vēlāk viņai pievienojās Anita Skadmane, Anita Čakare, Guna Bernere (Kreislere). Bija vēl četri cilvēki, kuri gan pastrādāja tikai apmēram gadu. Nebūs lieki pieminēt, ka priekšnieku prasības pret restauratoriem nebūt nebija sinhronas ar restaurācijas darbnīcu labiekārtošanas pasākumiem. Tie bija padomju laiki, kad daudz kas nebija nopērkams. Visi zināja, ko nozīmē deficīts. Vajadzēja diezgan daudz enerģijas, lai sadabūtu vajadzīgo, lai atjautīgi prastu vajadzīgo aizstāt ar kaut ko citu piemērotu, dažkārt kādu specifisku instrumentu nācās pašiem uzrasēt un pasūtīt meistariem... Adhezivus un šķīdinātājus gan sagādnieki sagādāja... Principā pārvaldē vadība bija pretimnākoša, tikai vajadzēja skaidri argumentēt, kas un kāpēc vajadzīgs. Tomēr darbnīcu labiekārtojums tolaik nekāds labais nebija, salīdzinot ar to, pie kāda tikām pēc daudziem gadiem – jau tad, kad tuvojas mani pensijas gadi un kad es jau vispār pensionējos. Turklāt manā darba dzīvē ir nācies pārvākties un iekārtoties daudzās darbnīcās. 17 gadus pārvaldē strādājot, nācies pārcelties četras reizes: divas reizes, mainot telpas turpat Jelgavas ielā 36, tad telpas Vāgnera ielā 2, tad – Arsenalā, ieņemot vienu no telpām Mākslas muzejam atvēlētajā ēkā...

ZRP strādāju no 1983.līdz 2000.gadam. Šajā laikā Latvijā notika daudz kas. Tika pabeigta Pēterbaznīcas restaurācija/rekonstrukcija,

Restaurēta Citadeles baznīca – tagad tā ir koncertzāle "Ave Sol", restaurēta Operas un baleta teātra ēka, restaurēts Nacionālais teātris, kinoteātris "Splendid Palace", strādāts Rundāles pili, rekonstruēts Melngalvju nams, restaurēta Aglonas bazilika ar visām tajā esošajām altārgleznām, restaurēts milzīgs daudzums dažādiem muzejiem, privātpersonām, sabiedrisko ēku īpašniekiem, baznīcā draudzēm piederošu gleznu... Šajā laikā nomainījās pat valsts politiskais statuss. 1989.-92. gadā notika arī restauratoru cilts organizēšanās. Nodibināja Restauratoru biedrību, sākās Baltijas republiku restauratoru triennāles ar zinātniskām konferencēm un restaurēto darbu izstādēm... Iegūstot neatkarību, nācās izveidot arī pašiem savu restauratoru kvalifikācijas vērtēšanas komisiju, ko īsāk pierasts saukt par Atestācijas komisiju... Tajā daudzus gadus darbojos arī es. Triennāļu starplaikos restauratori arī paši savās māsās rīko restaurācijas darbu izstādes...

Pārskrēju pāri tikai dažiem ievērojamākajiem restaurācijas momentiem, bet ir vēl daudz nenosauktu. Un katrā no lielajiem restaurācijas objektiem ir vesels restaurācijas specialitāšu spektrs, kurā strādājuši dažādi meistari.

No pārvaldē nostrādā laika visnopietnākais manis veiktais stāvglezniecības restaurācijas darbs (kaut gan gleznas izmēra dēļ to var piedēvēt arī monumentālajai glezniecībai) laikam ir liela Aglonas bazilikas altārglezna – tā, kas kalpo ikdienā. Tā tiešām bija smaga, grūta, sarežģīta restaurācija. Šajā darbā man palīdzēja arī Kristīne Širvinskas. Vēl ļoti grūts un skrupulozs bija darbs pie Nūrmuižas (Laucienes) baznīcas altārglezņas. Šajā darbā nācās saskarties ar īstu cieto laku – vajadzēja noņemt nodzeltejušu, satumsušu, biezu kopallākas slāni, jo zem tā jau vairs neredzēja košās skaistā gleznojuma krāsas.

Savukārt Limbažu vecajā Rātsnamā, kur tagad jau atkal būtu kaut kas pieremontējams, 1989.gadā strādāt iesāku vienu, un kā pārvaldes speciālists, bet vēlāk šajā objektā vairākas vasaras esam strādājušas kopā ar Kristīni Širvinskas. Un pamazām nācās pāriet uz citiem finansējuma avotiem: vienreiz – no Sorosa fonda, vēlāk – no VKKF. Pirms katra darba etapa nācās rakstīt attiecīgu projektu ar veicamo procesu pamatojumu. Galu galā es no šī objekta pamazām atkāpos. Ilggadīgais darbs šajā objektā tika pabeigts ar Sandras Priēžčiekures un jau ar manu bijušo studentu Daces Pāzes un Gundegas Jērumas palīdzību. Un tas jau varēja būt 2006.gads.

Strādāts arī Gaujienas vidusskolā, kas iekārtota skaistā klasicisma stilā celtā muižas pilī (netālu ir arī Jāzepa Vītola māja – glīts Šveices namiņš, bet Gaujienas vidusskola mācījies arī Ojārs Vācietis,

Raksts turpinās nākamajā lpp.

kura autogrāfu starp citiem līdzīgiem atradām arī restaurējamās telpas sienā iegravētu...).

Restaurējam pils kapellu, kura gadu gadiem bija pielāgota skolas vajadzībām kā svētku zāles skatuves daļa. Šis ir pēdējais objekts, kurā strādāju kā ZRP darbinieks, bet jau ar VKKF, ne ZRP atalgojumu. Šajā objektā esmu strādājusi 2000. un 2001.gada vasarās.

ZRP pamazām zaudēja savu monopolstāvokli valstī restaurācijas jomā. No tās pamazām atdalījās vairāki vadošie darbinieki, izveidojot savas celtniecības firmas. Stājglezniecības jomā arī pasūtījumi samazinājās, jo provinces muzejiem finansiāli nebija iespējams tikt galā ar samaksu. Muzeji sāka izmantot VKKF sniegtās iespējas, bet tas nozīmēja arī projektu rakstīšanu. Neskatoties uz iepriekšējo, projektos ieguldīto sagatavošanās darbu, sadarbība ar VKKF negarantēja finansējuma piešķiršanu iecerētajai restaurācijai vai arī negarantēja, ka tiks piešķirti visi līdzekļi nopietnākas, ilglaicīgākas restaurācijas veikšanai un pabeigšanai. Arī privātpersonas reti veica pasūtījumus. Līdz ar to stājglezniecības restaurācijas pakalpojumu sniegšana pārvaldē bija jāpārtrauc.

Pati pārvalde, neskatoties uz iekšējām organizatoriskām reformām, joprojām vēl pastāv, bet jau ar citu nosaukumu – AS “Būvuzņēmums Restaurators” – un ar ievērojami šaurāku darba lauku un mazāku jaudu. Kas attiecas uz speciālistiem, kas kādreiz strādāja lielajā monopoluzņēmumā ZRP, tad tos vismaz tūlīt pēc tās sadrumstalošanas “iznomāja” jaunizveidotās firmiņas, ja vien pēc tās iepirkumiem to rokās bija nonākuši restaurējami objekti. Un labie meistari bija “uz izķeršanu”, jo nekur jau tos negatavoja un pieredzi tāpat vien nepievienoja, tāpēc vajadzīgā brīdī dedzīgi meklēja roka. Kad darbs kādā objektā beidzās un jauni objekti rindā nestāvēja, cilvēki mierīgi varēja meklēt darbu citā firmā, kura bija dabūjusi pasūtījumu. Tādējādi bieži vien lielākos objektos kā dažādu firmu speciālisti satikās agrākie vienas ZRP darbabiedri.

Kamēr valdīja šī pārgrupēšanās, neskaidrība, bet pa laikam tomēr uzradās kāds, caur pārvaldi noformēts, pasūtījums, es turpināju darbu pārvaldē, bet pārgāju uz pusslodzi. Man vēl ļāva izmantot pārvaldes telpu. Pamazām, veicot atsevišķus pasūtījumus, iesāku sadarbību ar Rakstniecības un mūzikas muzeju. 1996.gadā šajā muzejā sāku strādāt oficiāli, bet mana darbnīca joprojām bija pārvaldē.

Starp citu, ZRP bija stingra darīto darbu uzskaitē, dokumentācija glabājās arhīvā Vitiņa kunga uzraudzībā. Kad pārvaldi izformēja jeb, kā mēdz teikt, optimizēja, daļu administrācijas ēkas telpu izīrēja, arhīvs tika samests mazā bēniņu telpā. Tur varbūt joprojām var atrast kādreiz rūpīgi kārtotās objektu

uzskaites kartītes, kvalitatīvas melnbaltās objektu restaurācijas gaitas fotogrāfijas, restaurācijas pases un atlasķaites.

no G.Čakares personīgā arhīva

LMA. Manas tālākās darba gaitas aizveda mani uz Latvijas Mākslas akadēmijas Restaurācijas nodaļu. Tā šī nodaļa saucās, kad 2000./2001.mācību gadā sāku tajā strādāt. Jau dažus gadus vēlāk visi akadēmijā vadošie pierastie nosaukumi tika mainīti uz grūti savirknējamiem, grūti izrunājamiem un grūti iegaumējamiem nosaukumiem... Restaurācijas nodaļa 2000.gadā bija uz likvidācijas robežas, jo nodaļas vadītāja Liene Zaļkalne to bija pametusi. Liene no Leningradas pēc kādiem gadiem atkal bija atgriezusies, un viņai tika piedāvāts izveidot glezniecības restaurācijas nodaļu, lai šādus speciālistus gatavotu arī Latvijā. Pirms šī pasākuma ar restaurāciju bija nolēmuši padarboties akadēmijas tēlnieki savā nozarē, bet šī ideja nav pilnveidojusies un attīstījusies, tad nu bija radusies, lūk, jauna, ar glezniecību saistīta. Tas varētu būt 1995.-1996.gads. Starp citu, kad nodaļa sāku strādāt es, tad tur jau atradās milzīga izmēra albums, kurā metodiskās ierakstīja svarīgākos notikumus. Manas darbības laikā par metodiskām strādāja Jekaterina Pokatova, pēc tam Saiva Kuple, vēl pēc tam Liene Opmane (Visendorfa) un visbeidzot Maija Tīrzīte (Stinka). Šajā albumā noteikti ir ierakstīti precīzi mūsu nodaļas vēstures dati.

no G.Čakares personīgā arhīva

Pasniedzējs – atestēts monumentālās glezniecības restaurators Jānis Bokmanis, kas līdz tam bija vadījis restaurācijas praktiskos darbus, viens un patstāvīgi nevarēja strādāt augstskolā, jo pašam nebija aukstākās izglītības. Profesors Andris Začests, kurš lasīja lekcijas glezniecības tehnoloģijā visiem un vadīja gleznu kopēšanas nodarbības restauratoriem, arī neuzņēmās atbildību vadīt Restaurācijas nodaļu. Piekritot vadīt nodaļu, situāciju glāba mākslas zinātnieks Rihards Petersons. Vispirms viņš meklēja kadrus, kas varētu mācīt restaurāciju augstskolā. Tā kā ar speciālo augstskolas izglītību nozarē Latvijā bijām tikai mēs ar Lienī Zaļkalni, tad es arī tiku sameklēta un uzaicināta strādāt akadēmijā. Piekritu. Ar visu savu

aprikojuma pūru, ko pārvalde neliedza ņemt līdzi, iekārtojos Mākslas akadēmijā. Tā jau bija mana piektā darbnīca... Arī pati akadēmijas Restaurācijas nodaļa tajā laikā tikko bija pārcēlusies no šaurām telpām kaut kur zem akadēmijas jumta uz bijušās Rozentāla skolas spārma augšējo stāvu, kur, kā stāstīja, bijusi Rozentāla Mākslas vidusskolas bibliotēka. Telpas bija daļēji izremontētas, manas darbības sākumā pabeidza remontu arī tajā telpā, kurā bija jāstrādā man, un darbs varēja sākties. Pēdējos gados kontakti ar Lienī netika uzturēti. Nesatiku viņu arī pirms stašanās darbā akadēmijā, jo viņa jau bija pārcēlusies uz dzīvi Maltā, tāpēc izvaicāt par to, kā viņa vadījusi un mācījusi topošos restauratorus, nebija iespējams. Tā kā bijām beigušas vienu mācību iestādi, tad domāju, ka viņa mācību darbu bija organizējusi līdzīgi, kā bija mums. Uzzināju vien to, ka Liene veselības problēmu dēļ lasījusi tikai lekcijas, praktisko darbu deleģējot sākumā restauratorei Ritai Plaudei, vēlāk – Jānim Bokmanim. Tā kā es sevi nespēju iedomāties tikai kā lekciju lasītāju, tad darbu nodaļā mazliet pārstrukturējām. Man ļoti patika konstruktīvā sadarbība ar Rihardu Pētersonu kā lietišķu un izprotsu vidutāju starp nodaļas darbiniekiem un akadēmijas vadību. Lekciju tēmas izstrādāju pati, loģiskā secībā izejot cauri nepieciešamajai teorijai. Tādējādi arī 1.kurss jau ar otro semestri vai pat pirmā semestra beigās varēja sākt praktisko darbu. Es sākumā strādāju ar 1. un 2.kursu, jo gribēju, lai visi teorijā un darbā būtu ievadīti vienoti un es zinātu, kādi ir studentu zināšanu pamati. Bokmanķungs strādāja ar 3.un 4.kursu. Vēlāk pamainījām kārtību: es strādāju ar 1. un 4.kursu, kolēģis – ar 2.un 3. kursu, jo sapratu, ka ievadīšanai pietiek ar 1.kursa lekcijām, bet 4.kursā jau jāizstrādā bakalaura darbs un studentam jāsak domāt par studijām maģistratūrā. Jā, pirms manis nodaļa strādāja tikai līdz bakalaura līmenim. Prasības un darba apjomu maģistra grāda iegūšanai apsverām jau kā jaunu pavērsieni LMA restaurācijas nodaļas vēsturē. Un par notiekošo šajā līmenī atbildīgā persona biju es. Tāpēc arī pārņēmu 4. kursu. Man gribējās būt ciešākā kontaktā ar jau gudrāku jauno speciālistu, nekā tas būtu, ja es ar cilvēku atkal sadarbotos pēc diviem atrautības gadiem. Mana pirmā studente, kura ieguva maģistra grādu, bija Jekaterina Pokatova, tad sekoja Saiva Kuple, Zane Stikāne, un tad jau process bija sācis darboties, no bakalauriem bez aizķeršanās pārejot uz maģistratūru. Darba dunā arī man pašai vajadzēja izstrādāt atsevišķu prezentāciju maģistra grāda iegūšanai, jo automatisko šī grāda piešķiršanas termiņu, tiem, kam bija padomju laika augstākā izglītība, biju nokavējusi. Mazliet pie sevis burkšķot, saliku kopā savas

interesantākās restaurācijas un uz pieredzi balstītus secinājumus un aizstāvējos. Savukārt savas nopietni pārdomātās un izstrādātās teorētiskās lekcijas restaurācijā tā fundamentāli izdevās nolasīt tikai 1. kursā. Kad sākās praktiskais darbs, tad teorija cieši savijās ar praktisko darbu, jo nācās izskatīt, apspriest un analizēt katru restaurējamo darbu. Runāto un izlemto katrs varēja ierakstīt savos konspektos un dienasgrāmatās. Tādējādi studentiem krājis pieredze gan saistībā ar katra paša restaurējamo gleznu, gan ar tām gleznām, ko restaurēja studiju biedri. Laiku pa laikam, kad parādījās kāda jauna vispārēja tēma vai problēma, tika nolasīta arī nopietna lekcija. Kā vien varēju, mudināju lasīt arī speciālo literatūru, pēc tam izlasīto patstāstīt citiem, bet ne visai sekmīgi tas izdevās. Laika gaitā samazinājās arī restaurācijas nodarbību stundu skaits. Pirmais zaudējums jau bija 5 dienu darba nedēļa. Zaudējam sestdienas. Tad ieviesās Eiropas standarti ar kredītpunktiem, kontaktstundām un patstāvīgā darba stundām. Mēs gan nodaļā uzreiz nobloķējām šādu stundu izšķērdību, jo restaurācija nav tā joma, kurā vēl neapmācītais var strādāt patstāvīgi bez uzraudzības. Un ļaut studentam iet “patstāvīgi strādāt arhīvā” realitātē nozīmētu bastošanu, pašam saļa vērtīgā, restaurācijai veltījamā laika izšķērdēšanu. Ja saliek kopā pa četriem gadiem izkaisītās restaurācijas apmācībai veltītās stundas, tad tikai nepilns gads vien sanāk... Ja students neturpina mācīties maģistratūrā, tad šajā nepilnā gadā jāiemāca viņu labi un patstāvīgi strādāt. Tas nav viegls uzdevums, jākoncentrējas visiem iesaistītajiem. Zinot to, ka Jānis Bokmanis tomēr ir oficiāls, atestēts un pieredzes bagāts monumentālās glezniecības restaurācijas speciālists, es jau pašā sākumā mudināju studiju programmu ieviest arī šīs jomas restaurācijas tēmu. Galu galā Bokmanķungs padēvēs un izstrādāja tiešām interesantu programmu, izvedot studentus cauri dažādām monumentālās glezniecības tehnikām. Visi ar aizrautību uzklausa jašu teoriju un pēc tam veidoja dažādus paraugus katrā tehnikā. Esmu pārliecināta, ka tiem, kam laimējās apgūt šo kursu, daudz kas no tā noder.

Viena lieta gan netika pienācīgi noorganizēta, un tā ir zeltīšanas apmācība. Bokmanķungs mazliet mēģināja to darīt, bet tā ir pārāk nopietna lieta, lai to iemācītu pāris stundās (bet vairāk atvēlēt šim pasākumam neatļāva garais stundu saraksts un kredītpunkti). To es sapratu, redzot, ka strādāja epitafrīju restaurators. Tik daudz tehniku, dažādi speciāli instrumenti, dažādi adhezīvi... Tā faktiski ir pilnīgi atsevišķa specialitāte, kaut arī gleznu restauratoriem būtu noderīga.

Raksts turpinās nākamajā lpp.

Turklāt nodaļai būtu jāgādā arī par šīs specialitātes materiālo bāzi. Bet... kas tad ir tā nodaļa, ko vēlāk pārdevēja par katedru? Tie ir daži pasniedzēji. Lekcijas, praktiskās nodarbības, darbu izpēte, dokumentācijas sakārtošana (students raksta pasi, pasniedzējs vienmēr pārbauda un koriģē, cik studentu, tik restaurējamo gleznu, rakstāmo pasu...), praktiskajām nodarbībām nepieciešamo mākslas darbu noorganizēšana, restaurācijai nepieciešamo materiālu sagāde... Zem katra šī pienākumu uzskaitījuma slepjas gara virkne veicamo darbiņu...

Un galu galā – finanses, par kurām nopirkt materiālus, dažkārt instrumentus un aprikojumu, veikt fotofiksāciju un pasūtīt fotokopijas... Ja visu specialitātes apgūšanai nepieciešamo gaidītu no akadēmijas vadības, tad operatīvā mācību darbs vispār nenotiktu. Un tad sakarīga apmācība nebūtu pat nepilnu gadu, bet krietni mazāk, jo lielu laika daļu aizņemtu nepieciešamo lietu iegādes gaidīšana. Pēc pārvalde nostrādātajiem gadiem es nespēju izteļoties šādu darba stilu. Biju pieradusi, ka jāstrādā plānveidīgi, mērķtiecīgi, veikli, bez dikstāvēm, operatīvi jāpieņem lēmumi utt. Restaurācijā vispār ir tā, ka, ja kaut ko aizmirsti izdarīt, tad nevari iesākt nākamo procesu, tas savukārt nozīmē zaudētu laiku un pat varbūt sabojātu mākslas darbu... Mums (man) atrisināt šāda veida problēmas palīdzēja iespēja rakstīt un iesniegt restaurācijas projektus Valsts kultūrkapitāla fonda finansējuma saņemšanai radošo stipendiju formā. Pateicoties šādam finansējumam, kuru, protams, ne vienmēr piešķir, mēs tomēr raiti varējām nodrošināt mācību procesu savā specialitātē.

Vēl atceros, ka, jau pietuvojoties manai aiziešanai pensijā, rakstīju tādu kā fantāzijas vēstuli RTU Ķīmijas fakultātes docentam Mārcim Dzenim, kurā vēlamības izteiksmē klāstīju, kāda varētu būt viņa fakultātes sadarbība ar akadēmijas restaurācijas specialitātes studentiem. Kamēr vēl strādāju, nekāda virzība nenotika. Taču nesen, saistībā ar Mārča Dzeņa aiziešanu mūžībā, izskanēja restaurācijas studentu atsauksmes par labu saskarsmi ar RTU. Vai būtu realizējies kaut kas no toreiz manis rakstītā? Lai vienmēr realizējas kaut kas labs un sakarīgs!

Strādājot akadēmijā, vairākus gadus kārtīgi iesaistījās Restauratoru biedrības valdes darbā, jo tādejādi varēju būt lietas kursā par visu, kas notiek mūsu jomā, un par to attiecīgi informēt studentus. Arī darbs restauratoru Atestācijas komisijā bija kā tāda atgriezeniskā saite un sasaiste ar bijušajiem studentiem. Uzreiz pateikšu, ka saņemt attiecīgu arvien augstāku kvalifikācijas pakāpi ir visādā ziņā apšveicami arī tiem, kam jau ir kāds oficiāls restauratora izglītību apliecināošs diploms.

no G.Čakares personīgā arhīva

Diploms tiešām nozīmē, ka cilvēkam ir šī profesija un viņš tajā drīkst strādāt. Bet cilvēks savā būtībā ir paslinks. Ja nav obligāti, viņš var sākt neievērot iemācītās prasības restaurācijas dokumentācijas sagatavošanā. Regulāra atestēšanās savukārt liek visas dokumentācijas turēt vai vismaz laiku pa laikam savest kārtībā. Un tās nav paredzētas tikai iesniegšanai Atestācijas komisijai, bet gan kalpo kā juridisks dokuments, kuru var nākties uzrādīt jebkurā mirklī, lai pierādītu, ka darbs veikts kvalitatīvi. Pretējā gadījumā restauratoru var vainot dažādos grēkos. Un tad bez dokumentiem kaut ko pierādīt ir neiespējami. Es teiktu, ka atestēšanās disciplinē, liek progresēt, ļauj pašam aptvert, cik un kādus darbus esi veicis. Bet tie, kam nav profesionālas izglītības, vispār nedrīkst pat iedomāties palikt arī bez restauratora kvalifikācijas apliecības vai ar apliecību, kurai notečējis termiņš, jo tas ir vienīgais dokuments, kas apliecina, ka cilvēks ir restaurators.

Nu jau vairāk kā piecus gadus (no 2019.gada) nestrādāju un jau domāju, ka esmu atslēgusies no spraižs iepriekšējās dzīves un ka visu, kas saistīts ar restaurāciju, esmu nolikusi malā. Jau sāku priecāties, ka pamazām esmu apguvusi, kā uzvesties un justies savā jaunajā, mierīgajā statusā. Un vispār man vienmēr liecies, ka visi strādā, ka es neesmu nekāds izņēmums, ka nekādus varonardarbus neesmu veikusi. Tomēr tagad, kad gatavojos intervijai projekta "Dzīvā vēsture" ietvaros un atmiņās un domās esmu pārgājusi pāri savai darba dzīvei, saprotu, ka man tā ir bijusi ļoti raiba, spilgta, interesanta. Esmu tikusies un saskārusies ar ļoti daudzām brīnišķīgiem cilvēkiem, daudz mācījusies, dažkārt arī kļūdušies, bet vienmēr izdarījusi secinājumus, esmu arī daudz paveikusi savā laikam jau tomēr ļoti mīļajā restaurācijas jomā. Un vēl jo vairāk esmu varējusi paveikt, pateicoties tam, ka vienmēr un visur ap un ar mani bijuši cilvēki, kas palīdzējuši. Mani ZRP kolēģi un kolēģes bijušas iesaistītas smagākajos praktiskajos restaurācijas darbos, kamēr es esmu tikai organizējusi, risinājusi kaut kādas problēmas, kārtojusi un noformējusi vajadzīgos pāpīrus un formalitātes.

Pateicoties šādai mūsu kompānijai un sadarbībai, ir īstenota Jūgendstila muzeja izveidošanas iecere ar visu krāšņo kāpņu telpu līdz pat Rozentāla un Blaumaņa muzejam. Arī šī muzeja telpās gan es viena, gan ar uzaicināto kolēģu palīdzību esam veikuši restaurācijas darbus. Strādājot par pasniedzēju, ierādīju, iemācīju, sekoju, vadīju, bet tās daudzās gleznas, ar kurām strādājam akadēmijā, tomēr taču restaurēja studenti. Protams, pasniedzēja slodze ir kolosāla, bet, ja būtu strādājusi viena mierīgā darbnīcas atmosfērā, nekad nebūtu padarīts tik daudz. Neesmu precīzi skaitījusi, cik gleznu vai citu objektu vispār kopumā esmu restaurējusi... Tikai par akadēmijā vien padarīto, ņemot vērā tikai noapaļotus un samazinātus skaitļus, varētu spriest tā: nostrādāti 18 gadi; bakalaura programmas līmenī manā vadībā vienmēr darbojušies 10, bet teiksim – 8 studenti; katrs mācību gada laikā restaurējis 3-4 gleznas, bet teiksim – 2. Tagad rēķinām: $8 \times 2 \times 18 = 288$... Nu labi, samazināsim arī šo skaitli, jo, nonākot līdz diplomdarbiem, restaurācijas sarežģītības pakāpe var būt augsta un šajā mācību gadā tiek restaurēti tikai viena glezna. Tādējādi jārūnā tikai par 4.kursu. Un sanāk: $4 \times 18 = 72$; tāpat atskaitīsim šo skaitli: $288 - 72 = 216$ (gleznas). Maģistru diplomdarbi arī bijuši ļoti interesanti, grūti, taču milzīgu gandarījumu sniedzīši, un arī to gadu gaitā nav maz. Visi esam strādājuši, centušies, viens otru atbalstījuši... Aiz visiem darbiem stāv cilvēki, kam esmu pateicīga, ļoti pateicīga!

no G.Čakares personīgā arhīva

Tomēr varbūt vislielākais mans sasniegums nav mākslas darbu restaurācija, jo viss materiālais atkal ar laiku noveco un ieguldītais darbs, jā, pazūd, un kādam atkal jāatkārto glābšanas darbi... Un, lūk, esmu aiz sevis atstājusi daudzus speciālistus, kas var turpināt manis iesāktu materiālo vērtību saglabāšanu, kam

esmu iemācījusi šo restauratora profesiju, vismaz esmu bijusi viena no tiem, kas mācījuši. Tieši tas varbūt ir vislielākais manas dzīves sasniegums... Esmu apmācījusi, pavīrši skaitot, 30 vai varbūt vairāk speciālistus, kas reāli strādā tieši restaurācijā, un tad ir tādi, kas palikuši tuvu stāvoši šai profesijai, strādājot par galeristiem, vadot kādas mākslas studijas. Vairāki mani bijušie audzēkņi paši ir kļuvuši arī par pasniedzējiem restaurācijas jomā (arī tieši tas svarīgi, jo ir kam stafeti padot tālāk!). Tikai par dažiem maniem audzēkņiem man nav ziņu. Un, protams, ja šie cilvēki ir mācījušies tieši akadēmijā, tad viņu profesionālajā izaugsme roku pielikuši visi akadēmijas un nodaļas pasniedzēji.

Kaut kad visi bijām jauni, vecākajos kolēģos respektējām viņu pieredzi, mācījāmies ik uz soļa, tad paši kļuvām aizvien vecāki, tie, kurus jau savu varonardarbu sākumā uzskatījām par veciem, tagad jau nav mūsu vidū, tagad par veciem tiekam uzskatīti mēs... Savus studentus arī atceros kā jauniešus ar jaukām sejiņām un zinātkāru acu izteiksmi, tagad viens otrs skatās ar zinošām acīm un ne vienu vien rūpīgu rievu sejā, dažu matos jau pamanāms sirmums... Cik ātri lido laiks! Neticami, cik daudzi cilvēki, lietas, parādības, fakti, uzskati šajā aizlidojošajā laikā mainījušies, pazuduši un nākuši klāt...

no G.Čakares personīgā arhīva

Nupat gara acu priekšā parādās Vēstures muzeja Restaurācijas centrs Vecpilsētas ielā 8 (?). Veca, drūma māja biežām sienām, bet, bieži tur iegriežoties, lai konsultētos ar ķīmiķi (ar vislabākajām domām atceros Ilzi Porieti), lai piedalītos RB valdes sēdēs, lai apspriestos ar citas sfēras (tekstila, grafikas, stikla, porcelāna un keramikas) restauratoriem, zināmaj, kas kur atrodas. Ļoti pretimnākošs un zinošs cilvēks bija šī centra vadītāja un RB valdes locekle Sarmīte Gaismaņa, arī pēc profesijas ķīmiķe.

Raksts turpinās nākamajā lpp.

Ilzes un Sarmītes jau vairs nav mūsu vidū. Nu jau ļoti ilgus gadus pēc ķīmiķa palīdzības vēšamies pie Indras Tuņas. Tagad visu lielāko Latvijas muzeju krājumi, restaurācijas darbnīcas un ķīmijas laboratorijas pārceltas uz Pulka ielu 7 Pārdaugavā. Līdz ar to no akadēmijas vairs nav tik ērti un ātri ieskriet pie kolēģiem Vecrīgā. Turklāt tagad vispār tā "ieskriet" pie kāda kolēģa nemaz nav domājams, jo visur ir stingras caurlaides. Tas arī saprotams, jo, ja Vecpilsētas ielā piezvanīja pie milzīgām, smagām, biezām, apkaltām durvīm paslēpta zvana, kāds no tuvākas telpas pienāca, atslēdza šīs durvis un, kad viesis bija ienācis, tūlīt aizslēdza, un visi bija drošībā. Tagad ienākot jaunajos korpusos, viesis var iekļūt nezin' kur un nezin' cik dziļi, tāpēc kontrolei jābūt tādai, kāda tā tagad ieviesta, bet... pietrūkst romantikas.

Arī Nacionālās bibliotēkas kadri vairs nav sastopami, izvietoti šur tur pa

Rīgu, bet gan lielajā jaunajā ēkā Daugavas otrā krastā. Un ļoti jaukā viņu ķīmiķu un kādreizējā Restaurācijas nodaļas vadītāja Rudīte Kalniņa arī atstājusi šos postēņus un restaurācijas jomu kā tādu... Nezinu, kāpēc atcerējos tieši ķīmiķus... Bet vispār pietiek par personālijām, jo, izrādās, es varētu aprakstīt katru, ar ko esmu saskārusies, vienīgi dažam vairs neatceros vārdu, dažam – uzvārdu...

Tomēr, runājot par pārcelšanos, tad neesmu taču pieminējusi, ka ar 2023./2024.mācību gadu arī LMA Restaurācijas katedra un darbnīca vairs neatrodas akadēmijā, bet gan bijušajā LU Bioloģijas fakultātes ēkā, kuru LU atstāja, kad ieguva jaunus korpusus Pārdaugavā. Tātad sāk ieviesties tradīcija, ka (citu tagadējos oficiālos nosaukumus) LMA Mākslas zinātnes apakšprogrammas specialitāte/ Restaurācijas katedra/ restaurācijas

apakšnozare pārcēlas jaunā vietā, tiklīdz nomainās tās vadība... Ja izmaiņas ir pozitīvas, lai tā arī turpina notikt! Bet jaunie nosaukumi īsās un skaidrās LMA Restaurācijas nodaļā vietā ir tiešām mākslas zinātnieka Andra Teikmaņa cienīgi... Pameģiniet to pārtulkot kaut vai tikai angļu valodā! Un LMA ir vairākas apakšprogrammas, specialitātes un apakšnozares... Klasiski būtu sacīt LMA Mākslas zinātnes fakultātes Restaurācijas nodaļa (Pēterburgas akadēmijā šī nodaļa attiecās uz Gleznniecības fakultāti, bet tā jau tas ir: gleznniecības restaurācija atrodas vidū starp mākslas zinātni un gleznniecību, līdz ar to loģiski ir abējādi). Un tikai tad, ja šī nodaļa paplašinātos, ietverot dažādus restaurācijas veidus, varētu sekot termins apakšnozare – stāigleznniecības vai monumentālās gleznniecības, vai grafikas, vai keramikas, vai akmens restaurācijas apakšnozare... Žēl, ka lielā reformēšanas sērga novedusi līdz tam, ka pat savas profesijas sākuma

no G.Čakares personīgā arhīva

punkta nosaukumu grūti atcerēties... Bet viss, kas ir ģeniāls, ir taču vienkāršs! Būtu jāķeras arī pie skaidru un saprotamu nosaukumu restaurēšanas!

Gunita Čakare
2025.

SEMINĀRA PAR KINĒTISKĀS MĀKSLAS RESTAURĀCIJU APSKATS

Kinētiskās mākslas restaurācija manā interešu lokā ienāca 2012.gadā, gatavojoties stāties maģistrantūrā Latvijas Mākslas akadēmijā un uzsākot sadarbību ar mākslinieku un dizaineri Valdi Celmu. Maģistra darba ietvaros restaurēju kinētisko skulptūru "Ceturta pakāpe" (1978), kura vēlāk tika izstādīta Ievas Astahovskas (mākslas zinātniece, kritiķe un kuratore, Latvijas Laikmetīgās mākslas centrs) kūrētā izstādē "Kinētiskas arheoloģijas" (2016.). Šajā laikā posmā 13 gadu laikā ir bijis tikai viens ievērojams starptautisks pasākums veltīts kinētiskās mākslas konservācijai un restaurācijai 2016.gadā Milānā, Itālijā - Getty Konservācijas institūta, ICOM CC Moderno materiālu un laikmetīgās mākslas darba grupas un Museo del Novecento organizētā sanāksme Keep It Moving? Conserving Kinetic Art (Saglabāt kustīgu? Restaurējot kinētisko mākslu), kuru toreiz gan nebija izdevība apmeklēt.

Tādēļ, pamanot kinētiskās mākslas konservācijai un restaurācijai veltīta semināra uzsaukumu, priecājos, ka šī tēma aktualizēta, vēl jo vairāk apmācību formātā un pulcējot vienkopus speciālistus ar lielu pieredzi šajā jomā.

2025.gada 20.-23.maijā Londonā notika klātienē četru dienu seminārs/meistarklase "Kustikļi un Kratikļi: stratēģijas kinētiskās mākslas konservācijā un restaurācijā" (Movers and Shakers: Strategies for the Conservation of Kinetic Art Workshop), kuru organizēja Getty Konservācijas institūts (GCI) sadarbībā ar Londonas Universitātes koledžu (UCL) un Tate galeriju. Šis seminārs tika radīts kā daļa no GCI Modernās un laikmetīgās mākslas

Mākslinieces Rie Nakajima performance
pēc mākslinieku sarunu paneļa

pētniecības iniciatīvas, lai visaptveroši risinātu praktiskos, teorētiskos un ētiskos iekšējo kustību balstītās jeb kinētiskās mākslas saglabāšanas aspektus un sniegtu dalībniekiem pamatzināšanas.

Meistarklasei, pēc pieteikumu izskatīšanas, tika izvēlēti 18 restaurācijas profesionāļi ar specializāciju modernās un laikmetīgās mākslas saglabāšanā no 13 valstīm (ASV, Austrālijas, Brazīlijas, Horvātijas, Igaunijas, Itālijas, Kanādas, Ķīnas, Latvijas, Lielbritānijas, Nīderlandes,

Norvēģijas, Singapūras), kuriem pievienojās 13 maģistrantūras studenti no UCL Laikmetīgās mākslas un mediju konservācijas restaurācijas programmas.

Londonas universitātes koledža, balstoties uz QS Pasaules Universitāšu reitings (QS World University Rankings) vērtējumu, jau trešo gadu pēc kārtas (2024.-2026.) atzīta par 9.labāko universitāti pasaulē un lepojas ar starpdisciplināru diskusiju un debašu vadīšanu, izcilību pētniecībā un inovācijās. Apmācības notika UCL Māršgeita ēkā (Marshgate building), kas tikusi apbalvota ar 2024.

Gada Celtniecības balvu nominācijā "Celtniecības žurnāla gada projekts", tajā izveidotas mūsdienīgas un tehnoloģiski labi aprīkotas laboratorijas, darbnīcas, lekciju un konferenču telpas. Patiesi iedvesmojoša vide, kurā apgūt jaunās zināšanas.

Dienu pirms pasākuma notika drošības instruktāža praktiskajiem darbiem inovāciju un ķīmijas laboratorijās un atklāšanas pasākums, kas deva iespēju iepazīties savā starpā. Tam sekoja četras intensīvas mācību dienas, kuru saturs bija tematiski strukturēts, pievērsoties kustības nodrošinātājiem – motoriem, sūkņiem un elektronikai, kā arī kinētiskās mākslas dokumentācijas praksei un izaicinājumiem. Noslēdzošajā dienā notika vizīte Tate Modern mākslas galerijas krātuvē, kurā tika iepazītas restaurācijas darbnīcas un infrastruktūra, kā arī apmeklēja kinētiskajai mākslai veltītā izstāde "Elektriskie sapņi" (Electric Dreams) Tate Modern mākslas galerijā.

Seminārā kopumā notika 17 sesijas, no kurām 7 bija praktiskās nodarbības. Tika izmantotas dažādas mācību metodes – lekcijas, tehnoloģisko risinājumu demonstrācijas, grupu diskusijas un praktiskie laboratorijas darbi.

Apmācību procesu profesionāli vadīja un koordinēja Flavia Perugini, Getty Konservācijas institūta vecākā projektu speciāliste. Lai tāda mēroga pasākums noritētu gludi, bez aizrēšanās, nepieciešams ieguldīt ārkārtīgi lielus sagatavošanās priekšdarbus. Flavia arī aktīvi iesaistījās diskusijās un pārliecinājās, ka praktiskajos darbos viss notiktu kā plānots un pat pasēja ar katru no dalībniekiem aprunāties.

Instruktori bija seši pieredzējuši restauratori, kas specializējās laikā balstīto mediju konservācijā: Reinhard Bek (partneris uzņēmumā

Raksts turpinās nākamajā lpp.

Reinhard Bek UCL inovāciju laboratorijā, kurā vadīja praktiskos darbus motorizētu kinētisko modeļu saslēgšanai ķēdē ar analogo slēdžu kontrolieri

Bek&Frohnert LLC, Ņujorka), lasīja lekcijas par kinētiskās mākslas vēsturi un konceptiem, motoru veidiem, to uzbūvi. Vadīja praktiskos darbus motorizētu kinētisko mākslas darbu ar analogo slēdžu kontrolieriem uzbūvē un montāžā, iepazīstināja ar kinētisko mākslas darbu dokumentācijas iespējām un demonstrēja analogo kontrolieru digitalizācijas procesu.

- Pip Laurenson (Profesore un MSc Laikmetīgās mākslas un mediju konservācijas programmas direktore, UCL) lasīja lekciju par kinētisko mākslas darbu dokumentāciju, vadīja mākslinieku sarunu paneli, kā arī kopā ar Brian Castriota (lektors, UCL) moderēja dalībnieku diskusiju par konservācijas ētikas jautājumiem un spriedzes situācijām attiecībā uz kinētiskās mākslas saglabāšanu, savukārt kopā ar Libby Ireland (lektore, UCL) vadīja praktiskos darbus sūkņa sistēmas darbināma kinētiska darba uzbūvē.

UCL Mārsgeita ēka.

- Deborah Cane (Skulptūru un instalāciju mākslas konservācijas mēdžere, Tate) un Bill Castelo (elektronikas inženieris, kinētiskās mākslas restaurators, Tate), lasīja lekcijas par elektrību un drošību mākslas darbu montāžā un darbināšanā ekspozīcijā, tika apskatīta arī ar drošību saistītā likumdošana

Lielbritānijā un drošības testēšana - atšķirības starp PAT (portable appliances testing jeb portatīvo ierīču testēšanu) un specifiski mākslas darbu testēšanu.

Luke Jerram mākslas darbs "Gaia" UCL East Marshgate ātrijā

Iepazīstināja ar sūkņa veidiem, uzturēšanas darbu plānošanu un to nozīmi. Tika apskatīti arī praktiski piemēri izaicinājumi un risinājumi no darba Tate galerijā sākot ar mākslas darbu iegādi līdz pat eksponēšanai.

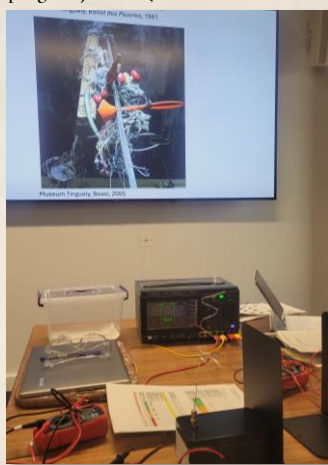
- Ben Barwise (mūzikas un mākslas elektronikas dizaina, ražošanas un konservācijas inženieris, Clacktronics) un Tom Ensom (Digitālās un programmatūras mākslas restaurators, freelance) lasīja lekcijas par elektronikas vēsturi, konstrukciju, prototipēšanu, mikrokontroleru lomu un izmantojumu, mehānisko sistēmu aizvietošanu ar digitālām. Kā arī Ben vadīja praktisko sesiju mikrokontroliera programēšanā diožu gaismas signālu vadīšanai.

Interesantā un vērtīga bija pieeja praktiskajām sesijām, kas tika balstītas uz reāliem mākslas darbiem - Jean Tinguely Constante indēterminē, Donald Rodney Visceral Canker un Haroon Mirza Adam, Eve, Others and a UFO, sniedzot iespēju tos labāk iepazīt, izprast un rekonstruēt to modeļus. Lekcijās tika apskatīta arī to nozīme, restaurācijas izaicinājumi un risinājumi.

Ar lekcijām uzstājās arī divas kuratores - Dr. Abigail Winograd

(neatkarīga kuratore), Dr. Valentina Ravaglia (Tate), kuru skatījums nodrošināja kontekstuālu izpratni par kinētiskās mākslas evolūciju un interpretāciju, kuratoriskajiem izaicinājumiem kustību mākslas izstādīšanā.

Mākslinieku paneli ar prezentācijām uzstājās Hannah Perry, Bao Rong un Rie Nakajima, visas mākslinieces darbojas vienā - kinētiskās mākslas laukā, bet ar pavisam atšķirīgu pieeju. Hannah būtisku lomu velta skaņai un tās mijiedarbībai ar kustību, viņas darbi izmēros ir lieli, skulptūrāli un scenogrāfiski. Bao svarīga mākslas darbu interaktivitāte, viņas darbi ir spilgti, uzmanību piesaistoši, ar absurditātes un humora devu. Savukārt Rie izmanto mazus motorus un sadzīves priekšmetus, lai performances gaitā radītu lēnām progresējošu skaņas ainavu.

Praktiskie darbi dokumentācijā, instruktori Reinhard Bek, Pip Laurenson.

Vizīte Tate Modern krātuvē deva lielisku iespēju iepazīties ar muzeja ikdienas darbu laika balstīto mediju (time based media) restaurāciju.

Izstādē "Elektriskie sapņi: māksla un tehnoloģijas pirms interneta" (Electric Dreams Art and Technology before internet) bija apskatāmi 70 mākslinieku, kuri izmantoja motoru, gaismas, elektroniskās ierīces, darbi

laika posmā no 1950tajiem līdz interneta parādīšanās sākumposmam.

UCL ķīmijas laboratorija, praktiskos darbus sūkņa modeļa uzbūvē vadīja Pip Laurenson un Libby Ireland.

Kā restauratoram bija vērtīgi redzēt kādi eksponēšanas risinājumi pielietoti dažādā stāvoklī esošajiem mākslas darbiem - no tādiem, kuri izstādīti statiskā stāvoklī ar pavadošo vēsturisko video ar objektu darbībā, līdz objektiem ar stingri kontrolētiem ierobežotām darbības un atpūtas laikiem un arī neizbēgamās situācijas, kad kāds darbs neplānoti pārtraucis darboties izstādes laikā un to nav iespējams tūlītīgi atslēgt.

Seminārs bija patiesi visaptverošs, izcili izplānots gan no mācību metožu un pieredžu dažādības, gan loģiskas tematu secības viedokļa. Iegūtās atziņas būs iespējams nostiprināt un padziļināt, izpētot sniegto bibliogrāfijas saraksta saturu. Lai arī dalībai seminārā nebija priekšnosacījuma iepriekšējai pieredzei kinētisko darbu restaurācijā, tomēr man šāda pieredze (lai arī ne sevišķi liela) palīdzēja noorientēties tēmu lokā, gan arī padziļināja esošās zināšanas un sniedza atbildes uz dažiem jautājumiem, kas pieredzes ceļā bija radušies. Par iespēju piedalīties šajā vērtīgajā mācību seminārā pateicos atbalstītājiem: Getty un Valsts kultūrkapitāla fondam.

Ieva Soprane
2025

Kuratores Dr. Valentina Ravaglia lekcija.